

THE ISSUES OF GUARANTEES OF INVESTMENT ACTIVITIES AND LIMITATIONS

Ia Kolbaia

GTU Doctoral student

SUMMARY

From the viewpoint of stimulation foreign investments in the Georgian economy, provision of clear guarantees for foreign investors represents one of important issues, which implies protection of rights and interests of foreign investors. Protection of investors against possible expropriation and nationalization of property can be considered as the key component of the system of state guarantees to them.

On the basis of the analysis of the international experience and the Georgian legal base, the system of state guarantees and limitations for foreign investors can be considered, one the one hand, as the factor stimulating foreign investments, and on the other – as the mechanism for creation of a solid mechanism of the country's economic security. It should be fairly pointed out that, in spite of the legislation corresponding to the international requirements, attraction of the sufficient amount of foreign investments in Georgia does not take place. This problem, first of all, is related to formation of a favorable investment climate in the country.

საკვანძო სიტყვები: საინვესტიციო საქმიანობა, უცხოური ინვესტიციები, საინვესტიციო გარემო, უცხოელი ინვესტორი, საინვესტიციო დავა, სახელმწიფო გარანტია, საინვესტიციო ხელშეკრულებები.

keywords: Investment Activities, Foreign Investments, Investment Environment, Foreign Investor, Investment Dispute, State Guarantee, Investment Contracts.

* * * * *

წარმატებული საინვესტიციო საქმიანობის სტიმულირების თვალსაზრისით, ერთ-ერთ ძირითად საკითხს წარმოადგენს უცხოელი ინვესტორების უფლებებისა და ინტერესების დაცვა. ზოგადად ღიარებულია, რომ მიმდებარა ქვეყანამ უნდა შექმნას მიმზიდველი, მოქნილი საინვესტიციო გარემო და საქმიანობის განხორციელების ხელსაყრელი პირობები. ჩვენს ქვეყანაშიც ერთ-ერთ მნიშვნელოვან ფაქტორს უცხოელ ინვესტორთათვის გარკვეული გარანტიების უზრუნველყოფა წარმოადგენს. აღნიშნული გარანტიები, როგორც წესი, ასახულია რეციპიენტი ქვეყნის ნორმატიულ აქტებში.

პრაქტიკაში განასხვავებენ სახელმწიფო გარანტიების შემდეგ ფორმებს:

- უცხოელ ინვესტორთათვის არადისკრიმი-

ნაციული, როგორც წესი, ეროვნული რეჟიმის უზრუნველყოფა;

- უცხოელი ინვესტორთა დაცვა შესაძლო ექსპროპრიაციისა და ნაციონალიზაციისაგან;
- მოგებისა და სხვა შემოსავლების შეუფერხებელი გადაგზავნის შესაძლებლობა საზღვარგარეთ;
- უცხოელი ინვესტორისათვის გარანტიების უზრუნველყოფა, მოქმედი კანონმდებლობის ცვლილების შემთხვევაში, რამაც შეიძლება ზიანი მიაყენოს ინვესტორს;
- საინვესტიციო პროექტში უცხოელი ინვესტორის მონაწილეობის შემთხვევაში დავის განხილვის წესის განსაზღვრა.

ეროვნული რეჟიმის მოქმედება გულისხმობს უცხოელი და ადგილობრივი ინვესტორებისათვის მოქმედების თანაბარი პირობების უზრუნველყოფას. იგი წარმოადგენს ინვესტიციების რეგულირების საფუძველს მსოფლიოს უმეტეს ქვეყანაში.

საქართველოს კონსტიტუციის 47-ე მუხლის 1 პუნქტის შესაბამისად, "საქართველოში მცხოვრებ უცხოელ მოქალაქეებს და მოქალაქეობის არმქონე პირებს საქართველოს მოქალაქის თანაბარი უფლებანი და მოვალეობანი აქვთ, გარდა კონსტიტუციითა და კანონით გათვალისწინებული გამონაკლისებისა," (მაგალითად, სავალდებულო სამხედრო სამსახურის ან არჩევნების შემთხვევაში).

საგულისხმოა, რომ საქართველოში პირველი კანონი უცხოური ინვესტიციების შესახებ მიღებულ იქნა 1991 წლის 25 ივლისს. აღსანიშნავია, რომ ამ კანონმა ვერ შეასრულა მნიშვნელოვანი როლი უცხოური ინვესტიციების მოზიდვის საქმეში, რაც ძირითადად, ქვეყანაში შექმნილმა პოლიტიკურმა არასტაბილურობამ და მძიმე კრიმინოგენულმა მდგომარეობამ განაპირობა. საქართველოს ეროვნული ეკონომიკის განვითარების თვალსაზრისით მეტად მნიშვნელოვანი იყო 1995 წლის 30 ივნისის პარლამენტის მიერ მიღებული კანონი "უცხოური ინვესტიციების შესახებ". აღნიშნულმა კანონმა მნიშვნელოვნად შეუწყო ხელი სახელმწიფო ფინანსური რესურსების ზრდას.

შემოაღნიშნულ კანონში განსაზღვრული იყო საქართველოში უცხოური ინვესტიციების განხორციელების სამართლებრივი რეჟიმი და გარანტიები. კანონის მიზანი იყო შექმნა შესაბამისი საქართველოს კანონთა და სხვა კანონებთან ერთად შექმნილი უცხოური კაპიტალის მოზიდვის, დაბანდებისა და კაპიტალბრუნვისათვის ხელსაყრელი პირობები.

კანონის თანახმად უცხოელი ინვესტორები შეიძლება ყოფილიყვნენ:

- უცხო სახელმწიფოს მოქალაქეები;
- საქართველოს მოქალაქეები და მოქალაქეო-

ბის არმქონე პირები, რომლებიც მუდმივად ცხოვრობენ საქართველოს საზღვრებს გარეთ;

- უცხოური სახელმწიფოები, ინვესტირების განმახორციელებელ ორგანოთა სახით;
- საერთაშორისო სამთავრობო და არასამთავრობო ორგანიზაციები;
- ნებისმიერი საწარმოები, იურიდიული პირები და სხვა ორგანიზაციები, რომლებიც რეგისტრირებული არიან საქართველოს საზღვრებს გარეთ;
- საქართველოს ტერიტორიაზე რეგისტრირებული ის საწარმოები, იურიდიული პირები და სხვა ორგანიზაციები, რომლებსაც პირდაპირ ან არაპირდაპირ ფლობენ ან აკონტროლებენ ზემოთ ჩამოთვლილი პირები (პირდაპირ ან არაპირდაპირ ფლობად და აკონტროლებად ითვლება უცხოელი ინვესტორის ან ინვესტორების მიერ ნებისმიერი გადანაცვების მიღებისათვის საჭირო ხმათა პაკეტის ფლობა);

- სამეურნეო საქმიანობის სხვა უცხო სუბიექტები, რომელთაც საქართველოს კანონმდებლობა აღიარებს როგორც ასეთებს.

აღნიშნულ ფიზიკურ და იურიდიულ პირებს ინვესტირებაშიძღვება განეხორციელებინათ მატერიალური და ინტელექტუალური ფასეულობების ნებისმიერი სახით, რომლებიც ჩადებული იქნებოდა სამეწარმეო და ყველა სხვა სახის საქმიანობის ობიექტებში (გარდა კანონით აკრძალული საქმიანობისა და ობიექტებისა, როგორებიცაა — თავდაცვა, უშიშროება, ნარკოტიკული და ფსიქოტროპული საშუალებების დამზადება და რეალიზაცია და სხვა) მოგების მიღების მიზნით ან სოციალური ეფექტის მისაღწევად.

საქართველოში უცხოურ ინვესტიციათა განხორციელება რეგულირდება საქართველოში მოქმედი კანონმდებლობითა და საერთაშორისო ხელშეკრულებების განსაზღვრული წესით, ხოლო მათ შორის წინააღმდეგობის წარმოქმნის შემთხვევაში გამოიყენება საერთაშორისო ხელშეკრულებებით განსაზღვრული დებულებები.

1995 წლის 30 ივნისის კანონმა თავისი დანიშნულება შეასრულა. მან ხელი შეუწყო უცხოეთიდან საქართველოში ინვესტიციების შემოღინებას. 1996 წლის 12 ნოემბერს მიღებულ იქნა კანონი "საინვესტიციო საქმიანობის ხელშეწყობისა და გარანტიების შესახებ", რომელიც დღემდე ძალაშია და მან ყველა წინა, მასთან წინააღმდეგობაში მყოფი კანონი და კანონქვემდებარე აქტი ძალადაკარგულად ჩათვალია. აუცილებლად უნდა აღინიშნოს ამ კანონის პროგრესულობა მანამდე მოქმედ კანონთან შედარებით. კერძოდ, უცხოელი და ადგილობრივი ინვესტორები ერთნაირ პირობებში ახორციელებენ ეკონომიკურ საქმიანობას. დღესდღეისობით, მსოფლიოს ზოგიერთ ქვეყანაში მოქმედი საინვესტიციო კანონმდებლობა არ ითვალისწინებს შეღავათებს უცხოელი ინვესტორების მიმართ, ადგილობრივი ინვესტორები კი უპირატესობებით სარგებლობენდა პირიქით, არიან

ქვეყნები სადაც უცხოელ ინვესტორებს გარკვეული შეღავათები ენიჭებათ, ვიდრე ადგილობრივებს.

უცხოელი ინვესტორების სახელმწიფო გარანტიის სისტემის ცენტრალურ კომპონენტად შეიძლება ჩაითვალოს მათი დაცვა ქონების შესაძლო ექსპროპრიაციისა და ნაციონალიზაციისაგან. აღნიშნული ნორმა, როგორც წესი, ასახულია ეროვნულ კონსტიტუციებში, ან უცხოური ინვესტიციების შესახებ სპეციალურ საკანონმდებლო აქტებში.

საგულისხმოა, რომ აშშ-ს კონსტიტუციის მე-5 შესწორების თანახმად, რომელიც 1791 წლის დეკემბერშია რატიფიცირებული, დაშვებულია საკუთრების ჩამორთმევა სახელმწიფოს სასარგებლოდ ქონების მესაკუთრის თანხმობის გარეშე. ე. ი. აღიარებულია ექსპროპრიაციის უფლება. ამასთან, ფედერალური ხელისუფლებების უფლებები ამ თვალსაზრისით, ერთობმეზღუდულია. "არავის შეიძლება ჩამოერთვას სახელმწიფოებრივი სარგებლობისათვის კერძო საკუთრება, სათანადო კომპენსაციის გარეშე".¹ ამასთან, აღსანიშნავია, რომ აშშ-ს კანონმდებლობა ზედმინევნით განსაზღვრავს ქონების ჩამორთმევის პროცედურას.

საქართველოს კონსტიტუციის 21-ე მუხლის 1 პუნქტის შესაბამისად, „საკუთრება და მემკვიდრეობის უფლება აღიარებული და ხელშეუვალია. დაუშვებელია საკუთრების, მისი შეძენის, გასხვისების ან მემკვიდრეობით მიღების საყოველთაო უფლების გაუქმება.“ აღნიშნული საკონსტიტუციო ნორმა ვრცელდება როგორც ადგილობრივ, ასევე უცხოელ ფიზიკურ და იურიდიულ პირებზე.

ცალკეულ ქვეყნებში უცხოელ ინვესტორთა უფლებების მკაცრი დაცვა, პოლიტიკურ ზომებთან შედარებით, შეიძლება მივიჩნიოთ უსაფრთხოების უფრო მეტ გარანტიად. უცხოელ ინვესტორს შეუძლია თავისი უფლებები დაიცვას მიმღები ქვეყნის კანონმდებლობის შესაბამისად. ზემოაღნიშნული გარანტიების გარდა, შეიძლება უზრუნველყოფილ იქნეს:

- კრედიტორების უფლებების დაცვა, კრედიტორს შეუძლია მოითხოვოს ფირმის რეორგანიზაცია, თუ ფირმა არ იხდის პროცენტს ან არ ასრულებს სხვა ნაკისრ ვალდებულებებს;
- აქციონერთა უფლებების დაცვა კომპანიის საქმიანობის ძირითად საკითხებზე კენჭისყრის დროს, აგრეთვე, დირექტორთა საბჭოს წევრების არჩევისას;
- ყველა ინვესტორის უფლების დაცვა კომპანიის საქმიანობის შედეგების შესახებ შესაბამისი ინფორმაციის მოთხოვნისას. ამგვარი კანონზომიერება განპირობებულია იმით, რომ, მაგალითად, თუ კრედიტორი არ ფლობს ინფორმაციას ბუღალტრული აღრიცხვის თაობაზე, იგი ვერ გაიგებს დარღვეულია თუ არა მისი უფლებები.

სხვადასხვა ქვეყანაში ინვესტორთა სამართლე-

¹ აშშ-ს კონსტიტუცია – "კომპრომისის ხელოვნება", სამეცნიერო რედაქტორი მ. უგრეხელიძე, გამომც. "ჯი-სი-ი", 1997წ.

ბირივი დაცვის ფორმები განსხვავდებიან მოქმედი სამართლებრივი სისტემის შესაბამისად. ერთნაირი სამართლის მქონე ქვეყნებში (დიდი ბრიტანეთი, აშშ, კანადა, ავსტრალია, ახალი ზელანდია, აფრიკის ბევრი სახელმწიფო, სამხრეთ-აღმოსავლეთი აზია) ინვესტორების უფლებები დაცულია შედარებით მკაცრად, ვიდრე საფრანგეთში, ესპანეთში და მათ ყოფილ კოლონიებში, რომლებიც სამოქალაქო სამართლის ფრანგულ სისტემაში ერთიანდებიან. შუალედური მდგომარეობა უკავია ორ განსხვავებულ ჯგუფს — სამოქალაქო სამართლის გერმანულ სისტემას (გერმანია, ქვეყნები რომლებიც შედიან რომანულ-გერმანულ ენობრივ ჯგუფში, აღმოსავლეთ აზიის ცალკეული ქვეყნები) და სკანდინავიური სამოქალაქო სამართლის სისტემას. ამასთან, არსებობს განსხვავება ამ სისტემებს შორისაც. კერძოდ, გერმანულ ჯგუფში შედარებით მკაცრადაა დაცული კრედიტორთა უფლებები აქციონერთა უფლებებთან შედარებით.²

უცხოელ ინვესტორთათვის გარანტიების უზრუნველყოფის კიდევ ერთ ფორმას წარმოადგენს მოგებისა და სხვა შემოსავლების საზღვარგარეთ შეუფერხებელი გადაგზავნა. თუმცა, საგანგებო სიტუაციებში (მაგალითად, საგადასახდელი ბალანსის ქრონიკული დეფიციტი) განვითარებადი და გარდამავალი ეკონომიკის მქონე ქვეყნებს შეუძლიათ დროებით შეზღუდონ უცხოელთა შემოსავლების გადაგზავნა დონორ ქვეყნებში. ამგვარი სიტუაცია, როგორც წესი, რეგულირდება უცხოური ინვესტიციების დაცვისა და ნახალისების შესახებ ორმხრივი შეთანხმებების საფუძველზე. “საინვესტიციო საქმიანობის ხელშეწყობისა და გარანტიების შესახებ” საქართველოს კანონის მე-3 მუხლის მე-6 პუნქტის შესაბამისად უცხოელ ინვესტორს, გადასახადებისა და სავალდებულო მოსაკრებლების გადახდის შემდეგ, აქვს ინვესტიციებიდან მიღებული მოგების (შემოსავლის) და სხვა ფულადი სახსრების საქართველოს საბანკო დანესებულებებში საბაზრო კურსით კონვერსიისა და საზღვარგარეთ შეუზღუდავი რეპატრიაციის უფლება.

ასეთი სახსრები შეიძლება იყოს: 1. ნებისმიერი შენატანი უცხოური ინვესტიციით შექმნილი ობიექტის კაპიტალში; 2. ნებისმიერი მოგება და დივიდენდი, ისევე, როგორც უცხოური ინვესტიციის მთლიანი ან ნაწილობრივი გაყიდვით ან ლიკვიდაციის შემდეგ დარჩენილი სახსრები; 3. სახელშეკრულებო, მათ შორის სასეხო ვალდებულებასთან დაკავშირებული გადახდები; 4. ქონების სარგებლობის უფლების გადასახადი, რომელიც წინასწარ განისაზღვრება, როგორც სხვისი ქონება, მათ შორის ბუნებრივი რესურსების, საავტორო უფლებების, პატენტის გამოყენებით მიღებული შემოსავლის პროცენტი (სა-როიალთო გადახდა), აგრეთვე მმართველობითი და სხვა ქირის გადახდა.

აღსანიშნავია აგრეთვე საზღვარგარეთელი ინვესტორების სახელმწიფო გარანტიების ისეთი ფორმა, როგორიცაა დავის განხილვის წესის განსაზღვრა. დავის წარმოქმნის შემთხვევაში, როგორც წესი, მხარეები მიმართავენ მოლაპარაკებებს. მათი უშედეგოდ დასრულების შემთხვევაში ისინი მიმართავენ რეციპიენტი ქვეყნის საარბიტრაჟო სასამართლოს. შესაძლებელია, აგრეთვე დამოუკიდებელ საერთაშორისო სასამართლო ორგანოებში მიმართვა. არსებობს საინვესტიციო დავების განხილვის კიდევ ერთი შესაძლებლობა – ინვესტიციური დავების გადაწყვეტის საერთაშორისო ცენტრში მიმართვა, რომელიც ფუნქციონირებს 1965 წელს ვაშინგტონში ხელმოწერილი კონვენციის ფარგლებში. ცენტრი შედის მსოფლიო ბანკის ჯგუფში. მისი ნორმები ვრცელდება მოდავე მხარეებზე იმ შემთხვევაში, თუ ერთ-ერთი მხარე მაინც წარმოადგენს კონვენციას მიერთებულ ქვეყანას.

უცხოელ ინვესტორსა და საქართველოში რეგისტრირებულ საწარმოს შორის წამოჭრილი დავა (თუ მისი გადაწყვეტის წესი განსაზღვრული არ არის მათი შეთანხმებით) გადაწყვეტილი იქნება საქართველოს სასამართლოში ან საინვესტიციო დავის საერთაშორისო ცენტრში (International Center for the Resolution of Investment Disputes). თუ დავა არ იქნება განხილული ამ უკანასკნელში, მაშინ უცხოელ ინვესტორს უფლება აქვს მიმართოს ცენტრის დამატებით ინსტიტუტს დავის გადასაჭრელად, ან ნებისმიერ საარბიტრაჟო ორგანოს, რომელიც დაარსებულია გაეროს საერთაშორისო სავაჭრო სამართლის კომისიის მიერ (United Nations Commission for International Trade Law – UNCITRAL) საარბიტრაჟო და საერთაშორისო ხელშეკრულებით დადგენილი წესების შესაბამისად. ხოლო აღნიშნული საარბიტრაჟო ორგანოების გადაწყვეტილება გასაჩივრებას არ ექვემდებარება.

პირველი მნიშვნელოვანი მრავალმხრივი შეთანხმება, რომელიც ინვესტიციების საკითხს არეგულირებს, ეს არის ვაშინგტონის კონვენცია, რომელიც ხელმოწერილი იქნა 1965 წელს და ძალაში შევიდა 1966 წლის 14 ოქტომბერს. დღესდღეისობით ინვესტიციებთან დაკავშირებით ყველაზე მნიშვნელოვან მრავალმხრივ შეთანხმებას წარმოადგენს სეულის 1985 წლის კონვენცია (ძალაში შევიდა 1988 წლის 12 აპრილს). საქართველო ამ კონვენციას 1992 წლის 20 თებერვლიდან შეუერთდა. ამ კონვენციის მიხედვით სახელმწიფო და კერძო დაზღვევის სისტემას ემატება უცხოური ინვესტიციების დაზღვევის საერთაშორისო მრავალმხრივი სისტემა. ამ კონვენციის საფუძველზე შეიქმნა ინვესტიციების გარანტიის მრავალმხრივი სააგენტო MIGA (Multilateral Investment Guarantee Agency), რომლის დანიშნულებაც იმ ქვეყნების კომერციული რისკების დაზღვევა და დაზღვევის შესახებ ხელშეკრულებების გაფორმება, რომლებიც არიან კონვენციის მონაწილეები. სააგენტომ შესაძლებელია მიიღოს დამატებითი ასიგნებები თავისი საქმიანობის გასაფორმებლად, კონვენციის

2 Междунароное частное право (современные проблемы), под. ред. Богусловского. М.: IPGLAW – 2014.

ნევრ განვითარებად ქვეყნებში ინვესტიციების მოსაზიდად.

მრავალმხრივ საინვესტიციო შეთანხმებებთან ერთად ქვეყნები აფორმებენ ორმხრივ საინვესტიციო ხელშეკრულებებს, ე.წ. BIT-L (Bilateral Investment Treaty), რომელთა გაფორმების ძირითადი მიზანია მასში მონაწილე ქვეყნების ინვესტიციების დაზღვევა. BIT-ი მიჩნეულია ქვეყნის საინვესტიციო გარემოს განმსაზღვრელ ფაქტორად და ამიტომ მათი რიცხვი დღითი დღე იზრდება. დღემდე გაფორმებული ორმხრივი საინვესტიციო შეთანხმებების უმეტესი ნაწილი შემდეგ მოდელს ეფუძნება: 1. ORCD-ს მოდელი, რომელიც განვითარებულ ქვეყნებს შორის ხელშეკრულებების გაფორმებისას გამოიყენება და 2. UN-ს მოდელი, რომელიც განვითარებადი ქვეყნების პრაქტიკაში არის დანერგილი.

უცხოელი ფიზიკური პირის სამართლებრივი სტატუსის განსაზღვრას უდიდესი თეორიული და პრაქტიკული მნიშვნელობა აქვს. უცხოელი ინვესტორი, აპირებს რა განახორციელოს კაპიტალდაბანდება ამა თუ იმ ქვეყანაში, ცდილობს, უზინარეს ყოვლისა, შეისწავლოს, თუ რა შეზღუდვები და გარანტიები გააჩნია მას რეციპიენტი ქვეყნის კანონმდებლობით.

ქვეყნის ეკონომიკური უსაფრთხოების თვალსაზრისით განსაკუთრებულ ყურადღებას იმსახურებს ის შეზღუდვები, რომლებიც შესაბამისი ნორმატიული აქტებითაა განსაზღვრული და არეგულირებენ უცხოელ ინვესტორთა მოქმედების სფეროს. ამთვალსაზრისით "უცხოელთა სამართლის ცნებაში"³ უნდა ვიგულისხმოთ ნორმათა ერთობლიობა, რომლებიც ზღუდავს უცხოელთა უფლებებს. შეზღუდვები, ძირითადად, ეხება გადაადგილებას, განსაზღვრული საქმიანობის უფლებას, უძრავი ქონების შეძენის უფლებას და ა.შ. უცხოურ ინვესტიციებთან მიმართებაში შემზღუდველი ზომების კლასიფიკაცია შეიძლება შემდეგნაირად ჩამოვყალიბოთ:

- ადგილობრივი საწარმოების საწესდებო კაპიტალში უცხოურ საკუთრებაზე პროცენტული შეზღუდვების დანესება;
- პირდაპირ უცხოურ ინვესტიციებზე სალი-

3 იგულისხმება იმ სამართლებრივ ნორმათა ერთობლიობა, რომელიც აწესრიგებს უცხოელთა სამართლებრივ მდგომარეობას (მაგალითად, I.Frowein, J.Wolf, A.uslan-dische recht in Internationallen vergleich, Heidelberg).

ცენზიო წესის მოქმედება;

- კაპიტალისა და მოგების საზღვარგარეთ გადაგზავნის შეზღუდვა;
- წარმოების მოცულობის შეზღუდვა;
- ტექნოლოგიების გადაცემისას განსაზღვრული მოთხოვნების დანესება;
- წარმოებული პროდუქციის გარკვეული ნაწილის ადგილობრივ ბაზარზე გაყიდვაზე მოთხოვნები;
- მოთხოვნები ვაჭრობის ბალანსირებულობაზე;
- საქონლის ექსპორტის გაფართოებაზე მოთხოვნები;
- საქონლის იმპორტის ჩანაცვლებაზე მოთხოვნები.

ამრიგად, ზემოაღნიშნული საერთაშორისო ბაზის ანალიზის საფუძველზე, უცხოური ინვესტიციების სახელმწიფო გარანტიებისა და შეზღუდვების სისტემა შეიძლება განვიხილოთ, ერთის მხრივ, როგორც უცხოური ინვესტირების სტიმულირების, ხოლო, მეორეს მხრივ, როგორც ქვეყნის ეკონომიკური უსაფრთხოების მყარი გარანტიების ჩამომყალიბებელი მექანიზმი.ამავე დროს, ობიექტურად უნდა აღინიშნოს, რომ მიუხედავად საერთაშორისო მოთხოვნების დონეზე დამუშავებული კანონმდებლობისა, საქართველოში უცხოური ინვესტიციების საჭირო ოდენობით მოზიდვა მაინც ვერ ხერხდება. ეს პრობლემა, უზინარეს ყოვლისა, დაკავშირებულია ქვეყანაში ხელსაყრელი საინვესტიციო კლიმატის ფორმირებასთან, რომელიც ჩვენი აზრით განსაკუთრებულ გაანალიზებას საჭიროებს.

გამოყენებული ლიტერატურა:

1. საქართველოს კონსტიტუცია – <https://matsne.gov.ge>;
2. აშშ-ს კონსტიტუცია – “კომპრომისის ხელოვნება”, სამეცნიერო რედაქტორი მ. უგრეხელიძე, გამომც. “ჯისიაი”, 1997წ.
3. Международное частное право (современные проблемы), под. ред. Богусловского. М.:IPGLAW – 2014;
4. World Investment Report – unctad.org 2016.